

Møde i Nakskov.

Den 12. Oktober holdtes Aarets sldste Møde i den smukke og rummelige Nakskov Kirke. Mødet aabnedes (Kl. 3) med Musik og Sang, hvorpaa Selskabets Formand holdt Indledningstalen og derefter gav Ordet til Professor Magnus Petersen, hvis Foredrag, lidt forkortet, her meddeles efter Talerens Manuskript.

St. Nicolai Kirke i Nakskov.

Naar jeg paa mine antikvariske Undersøgelsesrejser kommer til vore gamle Kirker og træder ind over deres Tærskel, gribes jeg altid af en egen alvorsfuld Følelse ved Tanken om, at der i disse Kirker i Aarhundreders Løb har været samlet Slægt paa Slægt, som her har søgt Trøst og Hvile efter deres daglige Gjerning i Livet. Min Højagtelse for de bortgangne Slægter forøges endmere, naar jeg ser den Omhu, de har vist for at værne om deres Guds-Hus, og de synlige Minder, de har efterladt ved at smykke Kirkerne med Altere, Prædikestole og Mindetavler, der give os Efterlevende en Forstaaelse af den Tid og det kristelige Liv, som forhen rørte sig paa disse Steder.

Kirken, hvori vi nu ere samlede, viser ved sine Prydelser, at her har levet — og endnu lever — Slægter, som har omfattet og endnu omfatter deres Kirke med Kjærlighed og Omhu.

Historien bringer os ikke nogen Meddelelse om Nakskov fra den tidligste Middelalder og den første kristne Tid her i Danmark. Det eneste, der ligesom giver os en Antydning om, at der alligevel tidligt har rørt sig et kirkeligt Liv her paa Stedet, er denne Kirkes Navn. I 11. og 12. Aarh. var den Plet Jord, hvor By og Kirke nu ligger, tildels en Ø, omgiven af Havfjordens mange Arme. At der her ligesom ved Kjøbenhavn, Skanør og Falsterbo og ved andre af Danmarks Strande har været et Fiskerleje, maa man sikkert antage, og at Beboerne i den første kristne Tid har haft deres lille Kapel eller Trækirke, ind-

viet til den hellige Nicolaus af Bari, de Søfarendes Skytspatron. Navnet har Kirken beholdt indtil vore Dage.

Efterhaanden udviklede Byen sig ved Handel og Skibsfart, alt 1290 havde den faaet sine Byprivilegier og 1436 nævnes den som en af Danmarks betydeligere Byer. Kirken har sikkert ogsaa fulgt med, og istedet for et lille Kapel eller Trækirke er der bygget en større Stenkirke, der efter mange Ombygninger og Forandringer endelig staar for os som den nuværende anseelige Bygning.

Hvordan Kirken har seet ud i 13. og 14. Aarhundrede, er os ubekjendt. I den nuværende Bygning er intet tilbage fra saa tidlig en Tid. Det ældste, der viser sig i Bygningens Arkitektur, har Præg af at stamme fra Begyndelsen af 15. Aarhundrede, saa det maa antages, at en ældre Bygning er bleven ødelagt ved Byens Brand eller ved Lybekkernes Anfald. I den østre Del af Kirken er endnu en Del af dens ældste Parti levnet. Korets tresidede Form samt hele Bygningens Mangel paa Sokkel ere to Kjendetegn for Kirkebygninger, der opførtes i 15. Aarh.s Begyndelse. Maribo Kirke, der er bygget ved denne Tid, havde, indtil den for nogle Aar siden foretagne Restauration, ingen Sokkel; dens røde Teglstensmure rejste sig umiddelbart fra et Stenfundament, der laa i Linie med Jordsmonnet.

Den nuværende Graastenssokkel om St. Nicolai Kirke er paalagt 1823, og man tog dengang ikke i Betænkning at bruge en Del »overflødige« gamle Gravstene til dette Brug. Saaledes ses endnu paa sydlige Side af Skibet Stykker af en saadan med Indskrift over en Kvinde Karen Jensen, død 1724. Paa nordre Side er ligeledes Rester af gamle Gravstene synlige.

Som nævnt har Kirken været underkastet store Forandringer, der navnlig i dens Indre har forstyrret dens arkitektoniske Helhed. Naar man træder ind ad dens nuværende Indgang i Vest, føler man det strax, idet den vestlige Del af Kirken ved sine høje Hvælvinger ikke staar

i passende Sammenhæng med den lavere, østlige Del af Kirken og Koret. Buen mellem Kor og Skib er meget forandret ved en stærk Udvidelse, over Hvælvingerne ses det tydeligt i Murværket, at store og i Bygningens Form stærkt indgribende Forandringer ere foretagne, som synes at være skete i de første Tider af 17. Aarh.; længere hen i samme Aarhundrede har Kirken undergaaet Ombygninger, saaledes i 1653, da der blev opført en saakaldt Omgang om det tresidede Kor. I nyere Tid, 1823, blev den før omtalte Sokkel tilsat, og i 1859 bleve de store Vinduer indsatte og Indgangsportalen opført.

De mest iøjnefaldende Forandringer, der ere foretagne ved Kirkens Ydre, er dens Taarn og Spir. Det skal have været meget anseeligt, og man sagde om det, at det var det højeste i Danmark. Ved et Uvejr 1587 slog Lynet ned i det og beskadigede det saa stærkt, at det længe stod i meget skrøbelig Tilstand, saa at det tilsidst maatte nedtages. Et nyt Spir blev rejst 1618 af en Bygmester Vitus Krage. Dette havde man dog ikke længe Glæde af, thi i en stærk Storm nedblæste det 7 Aar efter, 1625. I Stedet for Spir fik Resterne af det svære, brede Taarn paasat en vansirende Hætte, som gav Kong Frederik den 4de, da han under et Besøg i Nakskov saa Kirken, Anledning til at yttre, at »han aldrig havde seet saa stor en Mand med saa lille et Hoved«. Efter den Tid har man dog forsøgt at bøde noget paa Taarnets Udseende, hvilket sees af et Billede i »Danske Atlas«, der viser, at Taarnet ved omtr. 1760 har haft takkede Gavle paa søndre og nordre Side; disse bleve atter fjernede og afløste af det nuværende Spir, der paasattes 1823. Nu er der igjen Tale om at faa rejst et smukkere Spir paa Taarnet.

Hvordan Kirken har seet ud i det Indre i den katolske Tid, vides der intet om; men at den har haft et smukt og højtidsfuldt Præg, maa sikkert antages; de mange Kjerter og Lys fra ikke mindre end 10 Altere fordelte omkring i Kor og Skib, maa have været virkningsfulde; men

hvert Spor af kirkeligt Inventar fra den Tid er forsvundet. Det siges, at der i 1824 blev solgt en gammel Altertavle fra Kirken. Om den har været en af disse ti, vides ikke; jeg vil dog bemærke, at iblandt disse Altere i den katolske Tid var et viet til St. Erasmus. Paa en antikvarisk Rejse for flere Aar siden fandt jeg i Kirken paa Askø en lille Altertavle af godt Arbejde med udskaarne og malede Billeder af St. Erasmus og hans Legende. Det kunde mulig tænkes, at den forhen har tilhørt Nakskov Kirke.

I Tiden efter Reformationen synes der at være vakt ikke ringe Interesse for Kirken og dens indre Udstyrelse. 1577 gaves der saaledes en Sølvkalk og Disk af 70 Lods Vægt; desværre bleve disse Kar sønderslagne af en Bombe, der faldt gennem Korhvælvingen under Belejringen 1659. Flere smukke Lysekroner bleve ligeledes givne, hvoraf nogle endnu ere tilstede, deriblandt én, given af Md. Pøpping.

En smuk ornamenteret Lysearm af Malm blev af Ide Rantzau opsat over hendes Mands, Frantz Rantzaus, Kiste; han faldt under Kalmarkrigen 1611. To Malmstager gaves af Michel Matzøn og Hustru 1631, de staa endnu paa Alteret. Rigelige Pengegaver savnedes heller ikke, saaledes ejede Kirken i 1776 en Kapital paa 20000 Kroner. Men de bedste og skønneste Gaver var dog den prægtige Prædikestol og den usædvanlig store og ligesaa pragtfulde Altertavle.

Prædikestolen blev givet 1633 af Tyge Søfrensen, født i Ebeltoft og Raadmand i Nakskov; det er et Arbejde udført med stor Dygtighed og Smag. Imellem ornamenterede Koryatidefigurer paa de 8 Hjørner ses 7 buede Felter med bibelske Fremstillinger i fortræffeligt udførte Relieffer; i Friserne over og under dem er forklarende Indskrifter og Skriftsprog. Lydhimlen er ligeledes rigt udstyret, og i to af dens fire ovale Felter er godt malede Portræter af Giveren og hans Hustru; paa de vinklede Hjørner staa Engle med Christi Torturretskaber.

Den anden store Gave til Kirken var Altertavlen. Den bekostedes ved en Del af en Drabsbøde, som en Adelsmand, Christian Urne, maatte udrede for at have ihjelstukket en ung Mand, Peder Christensen, i Viborg den 5. Octb. 1655; den drøbtes Fader Christ. Pedersøn sendte Bodspengene til sin Svoger, Magister Lauritz Vidsted, Præst i Nakskov, for at anvendes til Nakskov Kirkes »Staffering«. Denne Begivenhed var skreven paa en Tavle, der forhen var anbragt i Nærheden af Alteret, nu er den sønderbrudt, men Iudskriften er anført i »Marmora Danica«, Tom. I.

Altertavlen bærer Aarstal 1657 og er et udmærket Kunstværk i Barokstil med karakteristiske og kækt udskaarne Ornamentter; den er delt i fire Hovedpartier, adskilte ved rigt profilerede og ornamenterede Arkitraver, der nederst bæres af mægtige Søjler omsnoede af Vinløv, samt af to Evangelister. I nederste Hovedfelt er en stærkt fremtrædende Relieffremstilling af den hellige Nadver; det derover værende Felt har ligeledes Reliefbilleder af Korsfæstelsen og derover en Arkitrav, der bæres af 4 Apostle. Det tredie Felt ovenover har Korsnedtagelsen, og 2 Apostle ere stillede paa Siderne; endelig allerøverst staar den sejrende Kristus paa Jordkloden, og ved hans Side 2 Apostle, endvidere staa paa Gulvet 2 legemstore Figurer af Moses og Aron ved hver Side af Alterbordet. En Billedskærer fra Odense, ved Navn Mester Anders, skal have udført dette Arbejde. En Altertavle, som indtil 1886 stod i St. Knuds Kirke i Odense, lignede i Et og Alt denne Tavle og siges ogsaa at være udført af samme Mester.

Indtil 1898 stod denne skønne Altertavle i Nakskov Kirke i en frastødende mørk Egetræsbejsning, som hindrede Øjet i at opfatte og skælne de mange smukke og karakteristiske Enkeltheder i Arbejdet. Det er bekjendt, at indtil 1853 havde Tavlen været prydet med rige Farver, men det blev da overdraget en Maler i Nakskov at fjerne den hele Farvepragt, og han havde gjort det saa grundigt,

at ikke mindste Spor af Farver var levnet, da Restauratio-
nen og Opmalingen foretoges i 1898.

Et med Prædikestolen samtidigt Arbejde er den smukke
rigt udskaarne Skranke, der nu er anbragt under Orgelet;
i hele Ornamentiken stemmer det med Prædikestolen. Før
Korbuens Omformning har den sikkert haft sin Plads midt
over den, som et Pulpitur. En ganske lignende Skranke
findes endnu i Korbuen i Ulfborgkirke ved Holstebro, og
jeg har seet Spor af saadanne i nogle andre Kirker. I
Nakskovskranken er 13 Buefelter adskilte ved lignende Ko-
ryatidefigurer som paa Prædikestolen; i Midtfeltet staar
Kristus, og i de øvrige de 12 Apostle¹⁾.

I Kirken findes flere Epitafier og Mindestene; iblandt
de første er et af betydeligt Kunstværd over Kgl. Majestæts
Tolder og Raadmand Niels Nielsen med hans og hans
Families malede Brystbilleder og Aarstallet 1646. Midt-
feltet dannes af et udmærket Maleri af Kristi Korsfæstelse.
I vestlige Ende af Kirken hænger et andet Billede, et ovalt
Maleri, der synes at have været Midtpartiet af et større
Epitafium; paa det er fremstillet Dommedag med den døm-
mende Kristus siddende paa Himmelbuen. I en Afdeling
i nederste Del af Maleriet er fem Brystbilleder af en ældre
Mand med Hustru og Børn; det er Portræter af den dyg-
tige Borgmester Niels Nielsen og hans Familie. Han ind-
skrev med Hæder sit Navn i Historien under Belejringen
1659. Der er ogsaa flere Epitafier og Mindetavler af Sten,
som udmærke sig ved smukke Former og Ornamentering;
særlig maa her nævnes Epitafiet over Otto Christensen,
fordum Raadmand og Borgmester i Nakskov, død 1625,

¹⁾ Ifølge velvillig Meddelelse fra Hr. Museumsassistent Mag. Chr.
Jensen har en Billedskærer Jørgen Ringnis, boende i Maribo,
udført dette Arbejde (falsterske Kirkeregnskaber fra 1630—40).
Ligeledes meddeler han, at i Nakskov Kirkeregnskaber staar op-
ført: „Udgifven for en Vogn, der hentede Billedsnideren i Ma-
ribo, der de tingede med hannem paa Pulpituret.“ — At han
ogsaa har forfærdiget Prædikestolen, maa antages.

samt over hans Hustru Lisbeth Andersdatter, som beko-stede Monumentet 1633.

Et andet Monument maa ogsaa nævnes, det er en c. 4 Alen stor Sten med et Basrelief i Midten med Fremstilling af Kristi Opstandelse, og paa Siderne Figurer af Troen og Haabet. Stenen er rejst over Raadmand Michel Matzøn, som døde 1645, den samme Mand, som har givet de 2 smukke Alterstager.

Af Nakskov Kirkes Præsteportraiter haves kun tre, der, da meget andet i Begyndelsen af 19. Aarhundrede solgtes eller førtes bort fra Kirken, reddedes; det er Præsten, Magister Laurits Vidsted (fra 1638—66) samt Præsterne Niels Saxtrup og Ole Dorph. Saxtrup var Kapellan ved Kirken under Belejringen og stod foran Alteret, da Bomben faldt ned igjennem Korhvælvingen d. 19. Juni 1659.

Af hvad her er meddelt, sees det, at Nakskov Kirke, hvad den indre Udstyrelse angaar, ikke staar tilbage for mange andre Kjøbstadskirker; meget er gaaet tabt i Tidens Løb; men det, der er tilbage, vidner om den religiøse Aand, Kunstsands og varme Interesse, der efter Reformationen har levet blandt Befolkningen, og viser, at den har sat en Ære i at udstyre sit Guds-Hus paa bedste Maade og — som det lyder fra de gamle Mindestene —

»Gud til Ære og Kirken til Zier.«

Efter dette Foredrag gav Stedets Præst, Provst Th. Elmquist, en Udsigt over den danske Gudstjenestes Historie efter Reformationen, angaaende hvilket Foredrag vi maa nøjes med at henvise til Referatet i »Nakskov Tidende« (Nr. 238). Derefter gjordes et længere Ophold.

Da Mødet paany samledes (Kl. 8 Aften) i den smukt oplyste og tæt fyldte Kirke, indlededes det atter med stemningsfuld Musik (Organist K. Lowzow) og smuk Solosang (Fru Henriksen), hvorpaa Dr. H. F. Rørdam i et længere Foredrag oplyste Hovedpunkterne af Laalands Kirkehistorie gjennem de skiftende Tider med særligt Henblik paa Nak-

skov, der ved en Række ret fremragende Præster indtager en fremskudt Plads i Øens Kirkehistorie¹⁾. Særlig dvæledes ved Severin Bindsbølls Virksomhed først som Sognepræst i Nakskov (1838—52) og siden som Biskop i Laalands-Falsters Stift (1856—51), og der mindedes om det aandrige Foredrag, han 1861 havde holdt ved det kirkehistoriske Møde i Maribo, hvor han fremstillede den kristne Kirkes Forhold til Kunsten i dens forskellige Former — Ordets Kunst, Tonernes Kunst, Malerkunsten og Bygningskunsten, idet han paaviste, at saa langt det end er fra, at Kirken har skabt Kunsten, saa vist er det, at den med stort Udbytte har taget den i sin Tjeneste og udformet den paa ejendommelig Maade²⁾.

Med Salmen »Det lakker nu ad Aften brat« sluttedes det særdeles vellykkede Møde.

¹⁾ Et Bidrag til Nakskovs Kirkehistorie i Reformationstiden, der ydedes ved Mødet, vil blive meddelt i en særlig, mindre Artikel i det følgende.

²⁾ H. F. Rørdam: Selskabet for Danmarks Kirkehistorie i dets første 25 Aar, S. 87 ff.